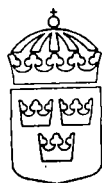

Regeringens proposition

1988/89:31

om jäv för konkursförvaltare;

Prop.
1988/89:31

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 13 oktober 1988.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Laila Freivalds

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att en särskild jävsbestämmelse för konkursförvaltare förs in i konkurslagen. Den innebär bl.a. att till förvaltare inte får utses någon som står i ett sådant förhållande till t. ex. gäldenären eller en borgenär att det är ägnat att rubba förtroendet för hans opartiskhet i konkursen. Vidare föreslås ett par nya regler rörande anmälningsskyldighet vid ifrågasatt jäv och om delat förvaltarskap vid jäv. De föreslagna reglerna innebär i allt väsentligt inga sakliga nyheter i förhållande till nuvarande praxis.

Lagändringarna avses träda i kraft den 1 januari 1989.

Lagförslagen i denna proposition har granskats av lagrådet. Propositionen innehåller därför tre huvuddelar: lagrådsremissen (s. 3), lagrådets yttrande (s. 15) och föredragande statsrådets ställningstaganden till lagrådets synpunkter (s. 16).

Den som vill ta del av samtliga skäl för lagförslagen måste därför läsa alla tre texterna.

Förslag till

Lag om ändring i konkurslagen (1987:672)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 och 2 §§ konkurslagen (1987:672) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

7 kap.

1 §

En förvaltare skall ha den särskilda insikt och erfarenhet som uppdraget kräver, *ha borgenärernas och tillsynsmyndighetens förtroende* samt även i övrigt vara lämplig för uppdraget.

En förvaltare skall ha den särskilda insikt och erfarenhet som uppdraget kräver samt även i övrigt vara lämplig för uppdraget.

Den som är anställd vid en domstol får inte vara förvaltare.

Den som står i ett sådant förhållande till gäldenären, en borgenär eller någon annan att det är ägnat att rubba förtroendet för hans opartiskhet i konkursen får inte vara förvaltare. Detsamma gäller om det i övrigt finns någon omständighet som medför att förtroendet för hans opartiskhet kan rubbas.

Förvaltaren skall omedelbart underrätta tillsynsmyndigheten om omständigheter som kan medföra jäv för honom.

2 §

Förvaltare utses av rätten.

Rätten bestämmer också antalet förvaltare. Flera än en förvaltare får utses *endast* om det med hänsyn till boets omfattning och beskaffenhet är behövt att förvaltningen delas eller att den handhas odelad av flera.

Förvaltare utses av rätten.

Rätten bestämmer också antalet förvaltare. Flera än en förvaltare får utses om det med hänsyn till boets omfattning och beskaffenhet är behövt att förvaltningen delas eller att den handhas odelad av flera. *Om en förvaltare är jävig men det med hänsyn till förhållandena i konkursen är olämpligt att entlediga honom, får rätten utse någon annan att sköta förvaltningen i den del förvaltaren är jävig.*

Om boets förvaltning skall vara delad, skall en förvaltare utses för varje del av förvaltningen. Rätten bestämmer efter vilka grunder delningen skall ske.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 oktober 1988

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Sigurdson, Hjelm-Wallén, S. Andersson, Bodström, Göransson, Gradin, R. Carlsson, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Nordberg, Engström, Freivalds, Wallström

Föredragande: statsrådet Freivalds

Lagrådsremiss om jäv för konkursförvaltare

1 Inledning

Den 1 januari 1988 trädde den nya konkurslagen (1987:672, KL) i kraft. Vid riksdagsbehandlingen av lagförslaget (prop. 1986/87:90) gjorde lagutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande (LU 1986/87:32, rskr. 320) ett uttalande som rörde frågan om jäv för konkursförvaltare. Enligt lagutskottet borde regeringen vid lämpligt tillfälle ta upp frågan om att i konkurslagen införa jävsbestämmelser för konkursförvaltare.

Under våren 1988 upprättades inom justitiedepartementet promemorian (Ds 1988:37) Jäv för konkursförvaltare. I promemorian föreslås att det i konkurslagen förs in en bestämmelse som i allmänna ordalag men mer preciserat än i dag anger vilka förhållanden som skall anses medföra att en person på grund av jäv inte får utses till konkursförvaltare. Vidare föreslås en viss justering av regleringen av tillsynsmyndighetens inflytande på valet av förvaltare.

Promemorian har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena har upprättats inom justitiedepartementet och finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (Dnr 88—2015).

Till protokollet i detta ärende bör fogas dels promemorians lagförslag som *bilaga 1*, dels en förteckning över remissinstanserna som *bilaga 2*. Beträffande de närmare överväganden som gjordes i promemorian hänvisas till denna.

2 Allmän motivering

2.1 Bakgrunden

Konkurslagstiftningen har sedan 1960-talet reformerats i etapper. Genomgripande förändringar inom ramen för det bestående regelsystemet gjordes åren 1975 och 1979. Det arbete som ledde fram till den nya konkurslagen

år 1987 innefattade dels en översyn i sak av de delar av regelsystemet som inte tidigare reviderats, dels en formell och redaktionell bearbetning av reglerna i dess helhet.

Prop. 1988/89:31

De ändringar som gjordes år 1979 rörde framför allt reglerna om konkursförvaltningen och tillsynen över den. Systemet med s. k. fattigkonkurser övergavs och ersattes med en ny ordning för handläggningen av de mindre konkurserna. Förvaltare skulle utses i nästan alla konkurser. Institutionen rättens ombudsman upphävdes och tillsynen över förvaltningen skulle ankomma på särskilda tillsynsmyndigheter, som organisatoriskt knöts till vissa kronofogdemyndigheter.

Före 1979 års reform utsågs konkursförvaltaren i princip alltid av borgenärerna vid det första borgenärssammanträdet. Bara i vissa särskilt angivna situationer ankom det på konkursdomaren att utse förvaltare. En sådan situation förelåg om inte någon kunde samla det i konkurslagen föreskrivna antalet röster. Om inte någon borgenär infann sig vid det första borgenärssammanträdet, var det också konkursdomarens uppgift att utse förvaltare. Om den person som valts till förvaltare av borgenärerna inte var behörig eller enligt konkursdomarens uppfattning inte var lämplig för uppdraget, kunde konkursdomaren utse en annan förvaltare än den som borgenärerna hade utsett. I de konkurser där tillgångarna inte räckte till att bekosta konkursförfarandet utsågs inte någon förvaltare utan i stället förordnades en god man.

Genom 1979 års konkurslagsreform begränsades borgenärernas inflytande över förvaltarvalet. Det skulle vara konkursdomarens uppgift att utse förvaltare. I ordinära konkurser skulle den slutlige förvaltaren utses vid det första borgenärssammanträdet efter det att konkursdomaren hade hört bl. a. de närvarande borgenärerna. Borgenärernas inflytande begränsades alltså till en rätt att vid det första borgenärssammanträdet till konkursdomaren framföra sina synpunkter på valet av förvaltare. I mindre konkurser utsågs konkursdomaren förvaltare utan att höra borgenärerna. Däremot skulle tillsynsmyndigheten alltid höras.

I den nya konkurslagen har borgenärernas inflytande över förvaltarvalet begränsats ytterligare. Enligt den nya lagen skall alla konkurser behandlas på ett i princip likartat sätt. Detta innebär bl. a. att konkursdomstolen i samband med konkursutbrottet alltid utser den slutlige förvaltaren efter att ha hört tillsynsmyndigheten. Om konkursansökningen gjorts av en borgenär, är denne i och för sig oförhindrad att föreslå förvaltare men i övrigt ges borgenärerna inte tillfälle att lägga fram sina synpunkter på förvaltarvalet innan förvaltare förordnas. Borgenärerna kan dock överklaga rättens beslut om förordnande och kan när som helst under konkursen begära byte av förvaltare.

I samband med 1979 års reform skärptes kraven på förvaltarnas kompetens. Det förutsattes att uppdragen som förvaltare i fortsättningen skulle ges till en mer begränsad krets av personer än tidigare. I huvudsak skulle endast advokater som specialiserat sig på konkursförvaltning och ledande tjänstemän vid ackordscentralerna komma i fråga för uppdrag som förvaltare (prop. 1978/79:105 s. 157).

Behovet av jävsregler för den som skall vara förvaltare i konkurs påtalades av vissa remissinstanser i samband med 1979 års reform. I betänkan-

det (SOU 1974:6) Förenklad konkurs m. m. hade konkurslagskommittén föreslagit en föreskrift om att den som stod gäldenären nära eller var beroende av honom inte fick utses till förvaltare. Dåvarande departementschefen uttalade i prop. 1975/76:210 att det var så pass självklart att den som omfattas av närståendebegreppet i lagen (nuvarande 4 kap. 3 § KL) inte borde utses till förvaltare att en lagbestämmelse om det kunde föranleda felaktiga motsatsslut när det gällde andra situationer. En sådan föreskrift föreslogs därför varken i prop. 1975/76:210 eller i prop. 1978/79:105.

Däremot tog departementschefen i prop. 1978/79:105 (s. 158—159) upp frågan huruvida den som tidigare varit rådgivare åt gäldenären borde få utses till förvaltare. Det kunde, enligt departementschefen, visserligen vara rationellt att en person som var väl insatt i gäldenärens affärer blev förvaltare, men det låg stora risker i att förordna en sådan person. Förutom att den som har varit gäldenärens rådgivare i ekonomiska angelägenheter kunde bli utsatt för misstankar att även under konkursen vilja gynna sin förre klient, kunde det också inträffa att han i egenskap av konkursförvaltare behövde ta direkt befattning med tidigare affärstransaktioner som han själv deltagit i. Departementschefen ansåg därför att den som varit bokförare eller deklarationsmedhjälpare till gäldenären eller varit revisor i ett aktiebolag som försatts i konkurs under inga omständigheter borde förordnas till förvaltare. Däremot borde det inte vara uteslutet att den som blivit anlitad av gäldenären för att klara upp dennes insolvenssituation blev förordnad till förvaltare i konkursen. Enligt departementschefen fick det bedömas från fall till fall om ställningen som rådgivare till gäldenären skulle medföra hinder mot förordnande.

I takt med att konkursrätten har utvecklats har förvaltarens uppgifter blivit inte bara mer omfattande utan också annorlunda till sin art och inriktning. Som exempel kan nämnas förvaltarens skyldighet att i alla konkurser undersöka möjligheterna till återvinning och förekomsten av misstankar om brott mot borgenärerna och om förfaranden som kan föranleda näringsförbud. I de fall förvaltaren har att tillämpa de fördelningsprinciper som kommit till uttryck i högsta domstolens avgörande i ett mål om fördelning mellan borgenärerna av det upparbetade värdet av företagsinteknad egendom (NJA 1982 s. 900), måste förvaltaren vidare i möjligaste mån stå fri i förhållande till de motstridiga borgenärsintressen som kan finnas. Av bl. a. dessa skäl har frågan om förvaltarens förhållande till gäldenären och borgenärerna fått ökad betydelse.

Den nya konkurslagen innebar såvitt gäller kravet att förvaltaren skall vara obunden inte någon saklig förändring, utan de tidigare gällande reglerna fördes oförändrade över till den nya lagen. I 7 kap. 1 § sägs alltså bl. a. att förvaltaren skall ha borgenärernas förtroende. Däremot innebär den nya lagen att förvaltaren ålagts vissa nya uppgifter. Förvaltaren skall bl. a. söka fastställa när obeståndet har inträtt och — i aktiebolags konkurs — vid vilken tidpunkt skyldigheten att upprätta s. k. kontrollbalansräkning enligt 13 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975:1384) kan antas ha inträtt. Dessutom skall förvaltaren vid avvecklingen av boet kunna beakta intresset av att sysselsättningen på lång sikt främjas (7 kap. 8 § andra stycket).

2.2 Nya regler om jäv för konkursförvaltare

Mitt förslag: En uttrycklig jävsbestämmelse för konkursförvaltare förs in i konkurslagen. Enligt den nya regeln får ingen vara förvaltare som står i ett sådant förhållande till gäldenären, en borgenär eller någon annan att det är ägnat att rubba förtroendet för hans opartiskhet i konkursen. Jäv skall också anses föreligga om det i övrigt finns någon omständighet som medför att förtroendet för förvaltarens opartiskhet kan rubbas. Regler införs vidare om anmälningsskyldighet vid jäv och om möjlighet till delat förvalterskap vid jäv.

Promemorians förslag överensstämmer i sak med mitt när det gäller själva jävsregelns utformning. Promemorian innehåller inga lagförslag i övrigt med direkt anknytning till jävsfrågorna.

Remissinstanserna: Promemorians förslag om en allmänt utformad jävsregel har godtagits av samtliga remissinstanser. Från flera håll har anförts att det finns behov av kompletterande regler i olika hänseenden.

Skälen för mitt förslag: Som framgått av min föregående redogörelse har konkursförvaltarens uppdrag med tiden blivit alltmer komplicerade och kompetenskraven har i motsvarande mån höjts. De avvägningar som en förvaltare måste göra är ofta grannliga. Borgenärerna, gäldenären själv och de anställda ställer krav på att förvaltaren skall beakta deras intressen. Vidare skall enligt den nya konkurslagen vissa samhällsintressen tillgodoses. Det är därför angeläget att förvaltaren står fri och obunden till de motstridiga intressen som kan göra sig gällande i en konkurs.

Borgenärskollektivet utgör inte en homogen grupp med i stort sett likartade intressen. Bland borgenärerna kan finnas de som har skaffat sig förmånsrätt i gäldenärens egendom genom pant eller företagshypotek. Även mellan borgenärer med förmånberättigade fordringar kan råda konkurrens om betalning ur gäldenärens egendom. Andra borgenärer kan göra anspråk på separationsrätt i konkursen. De hävdar då att gäldenären inte är ägare till viss egendom som finns hos denne och begär att egendomen i fråga skall lämnas ut till dem. Ytterligare borgenärer kan göra anspråk på att deras fordringar på gäldenären skall kvittas mot skulder som de har till gäldenären. Det tidigare omnämnda rättsfallet NJA 1982 s. 900 har accentuerat den latent konflikten mellan borgenärer med förmånsrätt på grund av företagshypotek och övriga borgenärer, främst de borgenärer som har allmän förmånsrätt.

Redan med nuvarande regler sker en prövning av om den som är tilltänkt som förvaltare i en konkurs är obunden i förhållande till olika intressen i konkursen. Det har inte hävdats annat än att nuvarande ordning i allt väsentligt tillgodoser de krav som kan ställas i detta hänseende. Promemorians förslag om en ny jävsbestämmelse syftar inte till någon principiellt ändrad syn när det gäller frågan vilka som bör ges uppdrag som

förvaltare i konkurs. Som har framhållits under remissbehandlingen av promemorian torde den omfattning av jävsområdet som har angetts i promemorian i huvudsak motsvara den praxis som redan nu tillämpas vid domstolarna. Med hänsyn till den utveckling i fråga om konkursförvaltarens uppgifter som jag redovisat i det föregående delar jag emellertid laguskottets uppfattning att tiden nu är mogen att i konkurslagen införa uttryckliga jävsbestämmelser för konkursförvaltare.

När det gäller frågan hur en sådan bestämmelse lämpligen bör utformas vill jag framhålla följande. Syftet med jävsbestämmelser kan allmänt sett sägas vara att ge garantier för att den som utövar en viss funktion är obunden av egna personliga eller ekonomiska intressen rörande den fråga eller de personer det gäller. Vidare är det viktigt att jävsreglerna medverkar till att det inte ens uppstår misstankar om partiskhet. Bestämmelser om jäv finns intagna i ett flertal författningar. Särskilt kan nämnas reglerna om domar- och åklagarjäv i rättegångsbalken och bestämmelserna om jäv i förvaltningslagen. Rättegångsbalkens jävsregler för domare är uppbyggda på det sättet att det först räknas upp vissa förhållanden, t.ex. släktskap mellan domaren och den ena parten, som alltid medför jäv, och därefter i en s.k. generalklausul anges att jäv också skall föreligga om det annars finns någon omständighet som är ägnad att rubba förtroendet till domarens opartiskhet i målet. Förvaltningslagens jävsbestämmelser är uppbyggda på ett likartat sätt. Det skall också nämnas att frågan om jäv för advokater i normala uppdragsförhållanden tas upp i de vägledande regler om god advokatsed som utfärdats av Sveriges advokatsamfund.

Det kunde ligga nära till hands att söka ledning i rättegångsbalken vid utformningen av en bestämmelse om jäv för konkursförvaltare. Jag instämmer emellertid i laguskottets bedömning (LU 1986/87:32 s. 12) att reglerna om domarjäv i rättegångsbalken är mindre väl ägnade att tjäna som förebild i detta sammanhang. Till skillnad från bestämmelserna om domarjäv behöver regler om jäv för förvaltare t.ex. inte vara absoluta. Släktskap med en borgenär som inte kan påräkna någon utdelning och som inte heller är dominerande behöver inte utan vidare vara diskvalificerande. En så sträng och detaljerad reglering som rättegångsbalkens regler om jäv för domare skulle inte bara vara sakligt omotiverad utan också alltför mycket inskränka den redan begränsade krets av personer som kan komma i fråga för uppdrag som förvaltare i konkurs. Jag delar utskottets uppfattning att vad som främst kan behövas är regler som förhindrar att till förvaltare utses någon som genom släktskap, ställföreträdarskap eller annan omständighet är på sådant sätt beroende av gäldenären, en borgenär eller någon annan med mera betydande intressen i konkursen att man kan befara att han inte förutsättningslöst kan göra de intresseavvägningar som lagen föreskriver. Det är vidare angeläget att en reglering i ämnet inte utformas så att den leder till onödiga processer om jäv mot förvaltare.

Mot bakgrund av det jag nu har sagt bör en regel om jäv för konkursförvaltare ge utrymme för att anpassa tillämpningen till omständigheterna i det enskilda fallet. När det exempelvis gäller förhållandet mellan den tilltänkte förvaltaren och en borgenär bör det sålunda vara möjligt att vid jävsprövningen ta hänsyn till storleken av borgenärens fordran och hans

utsikter att få utdelning i konkursen. Jag ansluter mig på grund härav till promemorians förslag om en allmänt utformad jävsbestämmelse, vilket allmänt tillstyrks under remissbehandlingen.

Det är i första hand förhållandet mellan den tilltänkte förvaltaren och en gäldenär eller någon av borgenärerna eller någon annan person med mera betydande intressen i konkursen som bör medföra att vederbörande diskvalificeras som förvaltare på grund av jäv. Det är enligt min mening lämpligt att — som skett i promemorians lagförslag — dessa situationer lyfts fram särskilt i lagtexten. Men det kan inte uteslutas att även andra omständigheter bör grunda jäv. Ett exempel, som förts fram under remissbehandlingen, är att förvaltaren har intresse i en sak som kan bli föremål för återvinning. Jävsregeln bör därför utformas så att den täcker även situationer av nu nämnt slag.

Det centrala momentet i en ny jävsregel bör vara att jäv skall anses föreligga när det föreligger något förhållande som är *ägnat att rubba förtroendet för förvaltarens opartiskhet* (jfr 4 kap. 13 § nionde punkten RB). Inom ramen för en allmänt hållen regel av detta slag bör man kunna ta hänsyn till sådana omständigheter som att t. ex. en borgenärs fordran är liten och utan möjlighet till utdelning i konkursen. I ett sådant fall kan alltså fordringens karaktär m. m. medföra att någon beaktansvärd fara för rubbning av förtroendet inte finns och att jäv således inte föreligger. Vad nu sagts innebär att jag anser att det inte — som hävdats från något håll under remissbehandlingen — finns något behov av en regel som innebär att man kan förordna en i och för sig jävig person som förvaltare, under förutsättning att det står klart att jävet saknar betydelse.

Jag återkommer i specialmotiveringen närmare till frågan om i vilka fall jäv för konkursförvaltare skall anses föreligga.

Frågan om jäv aktualiseras i första hand när förvaltare skall utses. När man utformar en jävsregel i KL måste man emellertid beakta att man vid tidpunkten för förvaltarvalet i praktiken inte alltid känner till sådant som kan få betydelse för bedömningen av jävsfrågan. Det är t. ex. inte sällan oklart vilka som är borgenärer i konkursen, om förvaltaren senare kommer att söka återvinna viss egendom till boet och vilka personer som i sådant fall kan komma att bli motparter till förvaltaren i händelse av tvist. Först när boutredningen är klar och förvaltaren har fått en närmare inblick i gäldenärens förhållanden är det i dessa fall möjligt att med större säkerhet bedöma jävsfrågorna. Det är självfallet lika väsentligt att konkursdomstolen entledigar en förvaltare som under konkursens gång visar sig jävig som att en jävig person inte utses till förvaltare. Regeln i 7 kap. 1 § KL bör ges en utformning som gör detta tydligt.

När jäv för förvaltaren visar sig under konkursens gång, kan det ibland framstå som onödigt och olämpligt att helt och hållet entlediga denne. Det kan i vissa fall vara befogat att i stället förordna en ny förvaltare med ett begränsat uppdrag i de delar där jävet har betydelse och låta den jävige förvaltaren fortsätta sitt uppdrag i övriga delar. För att möjligheten till delat förvalterskap i dessa situationer skall klart framgå bör, som påpekats under remissbehandlingen, en ändring ske i 7 kap. 2 § KL. Jag vill emellertid samtidigt betona att det med hänsyn till förvaltaruppdragets karaktär

normalt sett inte är lämpligt att i dessa situationer dela upp förvaltarskapet mellan två personer.

Flera remissinstanser har förordat att förvaltaren ges en skyldighet att själv anmäla sådana förhållanden som kan tänkas medföra jäv för honom. Frågan har inte närmare berörts i promemorian. Jag ser för min del saken på följande sätt. Det är angeläget att omständigheter som kan grunda jäv kommer fram så snart som möjligt och helst innan konkursförvaltningen kommer i gång. Det torde visserligen följa av allmänna principer att den som tillfrågas om han vill ta ett uppdrag som förvaltare eller som redan är förvaltare är skyldig att självant anmäla jäv (jfr 4 kap. 14 § första stycket RB). Det kan emellertid vara av värde att en sådan skyldighet kommer till direkt uttryck i 7 kap. 1 § KL. Jag förordar att så sker. Det torde då vara lämpligast att föreskriva en skyldighet för förvaltaren att rikta anmälan till tillsynsmyndigheten, som sedan får ta upp saken hos domstolen inom ramen för sina skyldigheter enligt 7 kap. 5 § KL. Om förvaltaren anser det klart att han på grund av jäv inte bör fortsätta sitt uppdrag, bör han med stöd av 7 kap. 5 § första stycket begära sitt entledigande direkt hos rätten.

2.3 Tillsynsmyndighetens inflytande i fråga om vem som skall utses till förvaltare

Mitt förslag: Någon uttrycklig regel om tillsynsmyndighetens inflytande i fråga om vem som skall utses till konkursförvaltare införs inte.

Promemorians förslag: I KL införs en ny regel av innebörd att rätten vid förordnande av konkursförvaltare skall fästa särskild vikt vid tillsynsmyndighetens inställning till personvalet.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte någon erinran mot promemorieförslaget. Ett par remissinstanser avstyrker förslaget. De anser att några särskilda regler om tillsynsmyndighetens inflytande inte behövs.

Skälen för mitt förslag: Enligt 7 kap. 1 § KL i dess nuvarande lydelse skall förvaltaren inte bara ha borgenärernas utan även tillsynsmyndighetens förtroende. När nu en uttrycklig jävsregel införs i KL kan denna regel inte stå kvar. Att förvaltaren skall omfattas av borgenärernas förtroende kan sägas följa direkt av den nya jävsregeln. Frågan är om föreskriften om tillsynsmyndigheten behöver ersättas.

Att tillsynsmyndigheten skall höras innan förvaltare utses framgår av 7 kap. 3 § KL. I förarbetena till denna regel sägs (prop. 1986/87:90 s. 256) att, om tillsynsmyndigheten motsätter sig att en viss person utses till förvaltare, konkursdomstolen är oförhindrad att pröva de skäl som myndigheten åberopar. Någon vetorätt för myndigheten gentemot en viss person har således inte varit avsedd, även om den nuvarande regeln i 7 kap. 1 § KL kan ge intryck av motsatsen.

Promemorieförslaget om att särskild vikt skall fästas vid tillsynsmyndighetens inställning är inte heller invändningsfritt med utgångspunkt från det motivuttalande jag just nämnde. Meningen är ju inte att tillsynsmy-

dighetens inställning skall förmodas vara riktig, utan det är tyngden av de skäl som myndigheten anför som skall vara avgörande. En annan sak är att myndighetens sakkunskap gör att den i de allra flesta fall givetvis kan anföra goda skäl för sin ståndpunkt och därför får denna godtagen av rätten.

Mot denna bakgrund delar jag den under remissbehandlingen framförda uppfattningen att det inte behövs någon särskild regel om tillsynsmyndighetens inflytande över frågan vem som skall utses till förvaltare. Jag vill dock betona att detta inte får uppfattas som att jag förordar en begränsning av tillsynsmyndighetens inflytande på förvaltarvalet i förhållande till vad som nu gäller.

3 Ikraftträdande

De föreslagna reglerna bör träda i kraft den 1 januari 1989. Några särskilda övergångsbestämmelser torde inte behövas.

4 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

lag om ändring i konkurslagen (1987:672).

Förslaget bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

5 Specialmotivering

7 kap. 1 § KL

I *första stycket* anges de allmänna lämplighetskrav som ställs på en förvaltare. Av skäl som angetts i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.3) har föreskriften om att förvaltaren skall ha borgenärernas och tillsynsmyndighetens förtroende utmönstrats.

Paragrafens andra stycke, enligt vilket domstolsanställda är uteslutna från uppdrag som konkursförvaltare, är oförändrat.

I det nya *tredje stycket* återfinns regeln om jäv för konkursförvaltare. Bestämmelsen är allmänt utformad efter mönster från bl. a. 4 kap. 13 § nionde punkten RB.

I första meningen upptas den praktiskt viktigaste jävsregeln, nämligen att den tilltänkte förvaltaren inte får stå i ett sådant förhållande till gäldenären, en borgenär eller någon annan att det är ägnat att rubba förtroendet för hans opartiskhet i konkursen. Det bör uppmärksammas att det för regelns tillämpning inte är nödvändigt att förtroendet för vederbörande verkligen är rubbat; det är tillräckligt att det typiskt sett finns en beaktansvärd risk att så kommer att ske.

När det gäller förhållandet mellan förvaltaren och *gäldenären* bör led-

ning för tillämpningen av jävsregeln i första hand hämtas från bestämmelsen i 4 kap. 3 § KL om vilka som anses närstående till gäldenären. Man bör emellertid kunna tänka sig att jäv kan uppkomma även utanför det nu angivna området. Ett exempel är att förvaltaren är nära vän till gäldenären, ett annat att han står i ett påtagligt personligt motsatsförhållande till denne.

I enlighet med vad som uttalats i tidigare lagstiftningsärenden får det anses mindre väl förenligt med jävsregeln att till förvaltare utse någon som har varit bokförare eller deklarationsmedhjälpare till gäldenären eller varit revisor i ett aktiebolag som försatts i konkurs. En rådgivare till gäldenären får anses olämplig som förvaltare om det kan råda tvekan om hans objektivitet. Detta torde ofta vara fallet om rådgivaren biträtt gäldenären under en längre tid före konkursutbrottet. Inget bör dock hindra att till förvaltare utses en person som före konkursen blivit anlitad av gäldenären för att klara upp dennes insolvenssituation (NJA 1981 s. 764).

Även när det gäller förhållandet mellan den tilltänkte förvaltaren och *en borgenär* är det naturligt att i första hand utgå från närståendereglererna i 4 kap. 3 § KL. Jäv kan emellertid uppkomma på grund av förhållandet till en borgenär också i den situationen att förvaltaren befinner sig i beroendeställning gentemot borgenären, t. ex. på grund av skuldsättning hos denne.

Man bör emellertid kunna acceptera att en person utses till förvaltare i vissa situationer där visserligen ett närståendeförhållande formellt föreligger men där man med fog kan anta att förhållandet inte inverkar på förvaltarens förmåga att sköta sitt uppdrag på ett opartiskt sätt och att det därför inte kan anses finnas någon risk för att förtroendet för honom skall rubbas. En faktor som är av intresse därvidlag är storleken på borgenärens fordran i konkursboet. Är borgenären en dominerande fordringsägare, påverkar det framför allt de övriga borgenärernas tilltro till förvaltarens opartiskhet, medan en obetydlig fordran kanske medför att borgenärens förhållande till förvaltaren helt saknar intresse. Samtidigt måste man även i dessa fall ta hänsyn till närståendeförhållandets art; det bör i praktiken vara uteslutet t. ex. att den som är gift med en borgenär utses till förvaltare, oavsett fordringens storlek och chanserna till utdelning.

Sådana omständigheter som nu nämnts kan i många fall klarläggas och bedömas redan i samband med att förvaltare skall utses. Sedan förvaltaren fullgjort sitt uppdrag en tid, kan ytterligare faktorer tillkomma som kan förändra betydelsen av förhållandet mellan förvaltaren och en borgenär. Några exempel på detta tas upp i det följande.

En förmånsberättigad fordran skall ges förtur till utdelning i en konkurs i enlighet med vad som följer av förmånsrättslagen (1970:979). Borgenärer med sämre förmånsrätt eller utan förmånsrätt kan lätt drabbas av mistänksamhet om förvaltaren står i en relation till en borgenär med företrädesrätt till betalning i konkursen. Såvitt gäller utdelningstillfället är förvaltarens möjligheter att i hemlighet gynna en viss borgenär med en fordran utan förmånsrätt liten. Däremot kan en fordran utan förmånsrätt i ett tidigare skede av konkursen behandlas särskilt gynnsamt t. ex. när det gäller borgenärens möjlighet att kvitta sin fordran mot en skuld till konkursgäldenären.

Är en borgenärs fordran tvistig eller i vart fall tveksam, ökar behovet av att förvaltaren står fri i förhållande till borgenären. I dessa fall kan det finnas risk för att förvaltaren bedömer fordringens rätt till betalning i konkursen alltför välvilligt. I praktiken har nämligen förvaltaren ett inte obetydligt utrymme för att bedöma om han skall invända mot en fordran som görs gällande i konkursen och eventuellt ta en process i saken.

Ytterligare en faktor som kan inverka på bedömningen av jävsfrågan är utdelningsbilden. I en konkurs som kommer att avskrivas på grund av otillräckliga tillgångar kan förvaltarens förhållande till en borgenär många gånger helt sakna betydelse. Vad som från början kan se ut att bli en avskrivningskonkurs kan emellertid också utveckla sig i en annan riktning. Det kan tänkas att förvaltaren har anledning att överväga återvinning mot en borgenär t. ex. av en kvittning som gjorts kort tid före konkursutbrottet (5 kap. 16 § första stycket KL) eller av en ställd säkerhet (4 kap. 12 § KL). Återvinningsfrågan kan också bli aktuell i den numera inte helt ovanliga situationen att gäldenären har överlåtit boets samtliga tillgångar kort tid före konkursutbrottet. Bortsett från sådana och andra liknande situationer får det i avskrivningsfallen anses acceptabelt att förvaltaren slutför uppdraget även om han står i ett närmare förhållande till någon borgenär.

I utdelningskonkurser är det inte vanligt att fordringar utan förmånsrätt kommer i fråga för någon utdelning alls. I dessa konkurser — i praktiken konkurser utan bevakningsförfarande — är också relationen mellan förvaltaren och en borgenär med en fordran utan förmånsrätt av mindre betydelse.

Sammanfattningsvis bör prövningen av frågan om jäv på grund av förvaltarens förhållande till en borgenär i varje skede av konkursen ske allsidigt och hänsyn tas inte bara till förhållandets art utan även till konkursfordringens karaktär och storlek samt utdelningsbilden i konkursen. Givetvis får även andra förhållanden vägas in i den mån de har betydelse för prövningen av dels förvaltarens förmåga att stå fri från andra intressen än borgenärskollektivets och dels risken för att andra personer ges anledning att misstänka att förvaltaren inte är opartisk. Utifrån dessa riktlinjer får den närmare gränsdragningen ske i praxis, t. ex. när det gäller den omdiskuterade frågan om förvaltaren kan vara ledamot i styrelsen för en bank som är borgenär i konkursen.

Även i *koncernförhållanden* och i vissa andra liknande situationer kan jävsfrågor uppkomma. När flera bolag som ingår i en koncern försätts i konkurs eller när ett handelsbolag och en eller flera av dess bolagsmän går i konkurs, uppkommer regelmässigt frågan om det är lämpligt att samma förvaltare handlägger samtliga konkurser. Effektivitetsskäl kan tala för att en förvaltare eller flera förvaltare från samma advokatbyrå tar hand om hela komplexet. Det ligger emellertid i sakens natur att det kan finnas motstridiga intressen i de olika konkursbona. Inte sällan kan t. ex. moderbolaget ha en fordran på dotterbolaget, varvid förvaltaren i realiteten kan komma att ha ställning av borgenär i det bolag där han också är förvaltare, dvs. i dotterbolaget. Därmed är det uppenbarligen stor risk för förvaltaren att hamna i intressekonflikter som kan vara ägnade att rubba förtroendet för hans opartiskhet. I vilken utsträckning jäv skall anses föreligga i dessa

och andra liknande situationer får överlämnas åt rättstillämpningen att bedöma.

Utöver de omedelbara intressenterna påverkar konkursförvaltningen också *andra personer*. Det kan vara fråga om en person som det finns anledning att väcka en återvinningstalan mot. Det kan också vara fråga om någon som inte är borgenär i konkursen men däremot gör gällande en separationsrätt beträffande viss egendom, dvs. hävdar att egendomen i fråga inte tillhör konkursboet utan honom. I dessa och liknande situationer är det av intresse att förvaltaren är obunden i förhållande till personen i fråga eftersom det ankommer på förvaltaren att bedöma vilken inställning boet skall ha och om konkursboet skall vidta rättsliga åtgärder.

Även andra typer av anknytningar av personlig eller ekonomisk karaktär mellan förvaltaren och tredje man kan grunda jäv. Det kan t. ex. vara olämpligt att en advokat blir förvaltare i en konkurs, om boet kan komma i en intressekonflikt med någon som han regelmässigt biträder i juridiska angelägenheter.

Vissa typer av bindningar mellan förvaltaren och en annan person är, som framgått av det föregående, i allmänhet svåra att få kännedom om i förväg, eftersom förvaltaren normalt utses innan det har gjorts någon boutredning. Om bindningen bara har betydelse beträffande en avgränsad förvaltningsåtgärd kan det finnas anledning att i stället för att entlediga förvaltaren överväga att dela förvaltningen och utse någon annan förvaltare med uppdrag att bedöma och eventuellt föra boets talan mot tredje mannen. Frågan berörs ytterligare i anslutning till 2 §.

Enligt tredje styckets andra mening kan jäv föreligga även i sådana fall där det finns någon annan omständighet än en relation till en person som medför att förtroendet för förvaltarens opartiskhet riskerar att rubbas. Ett praktiskt tänkbart exempel på vad som avses är att förvaltaren har intresse i en *sak* som kan komma att bli föremål för återvinning i konkursen. Ett annat exempel som kan nämnas är att förvaltaren för en annan huvudmans räkning driver en process i en rättslig angelägenhet och att avgörandet i den processen kan — om huvudmannen vinner framgång — strida mot konkursboets intressen.

Det bör här inskjutas att jävsgrundande förhållanden avseende en viss tilltänkt förvaltare inte enbart behöver beröra honom själv utan kan även gälla andra, t. ex. kollegor till honom på den advokatbyrå där han arbetar. I ett hovrättsavgörande har konstaterats att jäv för förvaltaren uppkommit av det skälet att en medarbetare till honom var ledamot av regionstyrelsen i en bank som hade betydande fordringar på gäldenären. Utrymmet för att utse en advokat till konkursförvaltare när en medarbetare på samma byrå har biträtt någon som har intressen i konkursen bör i princip vara ganska begränsat, låt vara att det i enlighet med vad som sagts i det tidigare måste anses tillåtet att i vissa fall, bl. a. när den ifrågavarande bindningen är svag, göra avsteg från huvudregeln. Om en viss advokat på en byrå har ansetts jävig torde alla jurister vid den byrån eller vid en byrå med vilken advokaten har gemensam kontorsorganisation vara att anse som jäviga.

Jävsregeln i tredje stycket är tillämplig såväl när förvaltare skall utses som när jävet uppkommer eller upptäcks först sedan förvaltaren påbörjat

sitt uppdrag. I det senare fallet ankommer det på rätten att besluta om entledigande av förvaltaren enligt 7 kap. 5 §, såvida inte en ny förvaltare kan utses för den fråga som berörs av jävet (7 kap. 2 §). Intill dess entledigande skett, kvarstår förvaltarens uppdrag. Av allmänna principer får dock anses följa att förvaltaren medan jävsfrågan prövas inte bör vidta andra åtgärder än sådana som inte utan väsentlig olägenhet kan uppskjutas (jfr 4 kap. 15 § RB). Man kan t.ex. tänka sig att varor som är utsatta för snar förskämning kan behöva avyttras utan hinder av att en till konkursdomstolen anmäld jävsfråga ännu inte har prövats. Vidare kan t.ex. betydande prisfluktuationer eller kraftigt fallande börskurser leda till att omedelbara åtgärder måste vidtas för att förhindra värdenedgång i konkursboet.

I *fjärde stycket* har intagits en regel enligt vilken förvaltaren är skyldig att omedelbart underrätta tillsynsmyndigheten om omständigheter som kan medföra jäv för honom. Bakgrunden till regeln har tecknats i den allmänna motiveringen. Som har framhållits i det föregående bör förvaltaren göra en sådan anmälan så snart han själv känner tveksamhet huruvida jäv föreligger. Det blir sedan tillsynsmyndigheten som får bedöma om saken skall underställas tingsrättens prövning. Underrättelseskyldigheten gäller givetvis både det fallet att vederbörande ännu inte utsetts till förvaltare och den situationen att omständigheten kommer till hans kännedom först sedan han utsetts till förvaltare.

7 kap. 2 § KI.

I första stycket, som är oförändrat, anges att konkursförvaltare utses av rätten.

I *andra stycket* regleras möjligheterna för rätten att förordna fler förvaltare än en. Av skäl som redovisats i den allmänna motiveringen föreslås nu att reglerna kompletteras med en uttrycklig möjlighet att ha delad förvaltning i sådana fall där en förvaltare är jävig i något hänseende. Huvudregeln bör givetvis vara att en jävig förvaltare skall entledigas helt. Om jävet har betydelse endast i fråga om en begränsad del av konkursförvaltningen och det i övrigt är lämpligt t.ex. med hänsyn till kostnadsbilden, kan förvaltaren med stöd av detta stycke kvarstå och en ytterligare förvaltare förordnas för den del av förvaltningen som jävet avser. Det ankommer då på rätten att noga avgränsa de båda förvaltarnas uppdrag (jfr tredje stycket).

Bestämmelserna i paragrafens tredje stycke har inte ändrats.

6 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslaget till lag om ändring i konkurslagen (1987:672).

7 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1988-10-11

Närvarande: f. d. regeringsrådet Nordlund, regeringsrådet Palm, justitierådet Lind.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 6 oktober 1988 har regeringen på hemställan av statsrådet och chefen för justitiedepartementet Freivalds beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

lag om ändring i konkurslagen (1987:672).

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Håkan Lavén.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet*.

I specialmotiveringen till 7 kap. 1 § sägs att den underrättelseskyldighet som stipuleras i paragrafens fjärde stycke gäller både den som ännu inte utsetts till förvaltare och den som får kännedom om en jävsgrundande omständighet först sedan han utsetts till förvaltare. Ordalydelsen i den föreslagna lagtexten tar emellertid sikte enbart på den sistnämnda situationen. Det synes lagrådet naturligt, att lagrummet begränsas till denna situation. Redan av det föreslagna tredje stycket i paragrafen får anses följa att den som är jävig att vara förvaltare i en viss konkurs meddelar detta, när han blir tillfrågad om han vill åta sig förvalterskapet i konkursen. Sådant meddelande bör inte lämnas till tillsynsmyndigheten utan till rätten eller annan som ställt frågan.

I specialmotiveringen uttalas vidare bl.a. att det i praktiken bör vara uteslutet t.ex. att den som är gift med en borgenär utses till förvaltare oavsett fordringens storlek och chanserna till utdelning. Enligt lagrådets mening är detta uttalande alltför onyanserat. Särskilt i stora konkurser där det finns ett mycket betydande antal borgenärer bör t.ex. en person kunna utses till förvaltare utan hinder av att hans hustru råkar ha en i sammanhanget obetydlig lönefordran i konkursen.

I remissen finns inte närmare angivet vad som inträffar när det i en konkurs kommer fram att konkursförvaltaren i själva verket varit jävig. Under föredragningen har emellertid uppgetts att avsikten inte har varit att få till stånd en ändring i gällande rätt. Med hänsyn härtill får det anses att den jävige förvaltarens åtgärder blir bestående på samma sätt som om jäv aldrig hade förelegat. Vid prövningen av den jävige förvaltarens arvode (14 kap. 4 § andra stycket) kan det komma att läggas honom till last att han inte underrättat tillsynsmyndigheten om de jävsgrundande omständigheterna. Om förvaltaren tillfogat boct, konkursborgenären eller gäldenären skada kan det också bli fråga om att ålägga honom skadeståndsskyldighet (17 kap. 1 §).

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 oktober 1988

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Sigurdson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Hultström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Nordberg, Engström, Freivalds, Wallström

Föredragande: statsrådet Freivalds

Proposition om jäv för konkursförvaltare

1 Anmälan av lagrådsyttrande

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande (beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 6 oktober 1988) över förslag till lag om ändring i konkurslagen (1987:672).

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Lagrådet har godtagit det remitterade förslaget men gjort vissa uttalanden i anslutning till specialmotiveringen. Jag har ingen erinran mot vad lagrådet uttalat.

2 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta det av lagrådet granskade förslaget.

3 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

Förslag till

Lag om ändring i konkurslagen (1987:672)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 § konkurslagen (1987:672) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §

En förvaltare skall ha den särskilda insikt och erfarenhet som uppdraget kräver, *ha borgenärernas och tillsynsmyndighetens förtroende* samt även i övrigt vara lämplig för uppdraget.

En förvaltare skall ha den särskilda insikt och erfarenhet som uppdraget kräver samt även i övrigt vara lämplig för uppdraget.

Den som står i ett sådant förhållande till gäldenären, en borgenär eller någon annan att det är ägnat att rubba förtroendet till hans opartiskhet i konkursen får inte utses till förvaltare.

Vid förvaltarvalet skall särskild vikt läggas vid tillsynsmyndighetens inställning.

Den som är anställd vid en domstol får inte vara förvaltare.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

Förteckning över remissinstanser som yttrat sig över departementspromemorian (Ds 1988:37) Jäv för konkursförvaltare

Prop. 1988/89:31
Bilaga 2

Yttrande över departementspromemorian har avgetts av justitiekanslern, domstolsverket, riksskatteverket, hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Lidköpings tingsrätt, riksdagens ombudsmän, Sveriges Advokatsamfund, Sveriges domarcförbund, konkursförvaltarkollegiernas förening, Föreningen jurister vid Sveriges allmänna advokatbyråer, Föreningen Sveriges kronofogdar.

Riksskatteverket har överlämnat yttranden av tillsynsmyndigheterna i konkurser i Stockholm, Göteborg, Malmö, Kalmar, Kristianstad och Luleå.

Förslag till

Lag om ändring i konkurslagen (1987:672)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 och 2 §§ konkurslagen (1987:672) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §

En förvaltare skall ha den särskilda insikt och erfarenhet som uppdraget kräver, *ha borgenärernas och tillsynsmyndighetens förtroende* samt även i övrigt vara lämplig för uppdraget.

En förvaltare skall ha den särskilda insikt och erfarenhet som uppdraget kräver samt även i övrigt vara lämplig för uppdraget.

Den som är anställd vid en domstol får inte vara förvaltare.

Den som står i ett sådant förhållande till gäldenären, en borgenär eller någon annan att det är ägnat att rubba förtroendet för hans opartiskhet i konkursen får inte vara förvaltare. Detsamma gäller om det i övrigt finns någon omständighet som medför att förtroendet för hans opartiskhet kan rubbas.

Förvaltaren skall omedelbart underrätta tillsynsmyndigheten om omständigheter som kan medföra jäv för honom.

2 §

Förvaltare utses av rätten.

Rätten bestämmer också antalet förvaltare. Flera än en förvaltare får utses *endast* om det med hänsyn till boets omfattning och beskaffenhet är behövt att förvaltningen delas eller att den handhas odelad av flera.

Rätten bestämmer också antalet förvaltare. Flera än en förvaltare får utses om det med hänsyn till boets omfattning och beskaffenhet är behövt att förvaltningen delas eller att den handhas odelad av flera. *Om en förvaltare är jävig men det med hänsyn till förhållandena i konkursen är olämpligt att entlediga honom, får rätten utse någon annan att sköta förvaltningen i den del förvaltaren är jävig.*

Om boets förvaltning skall vara delad, skall en förvaltare utses för varje del av förvaltningen. Rätten bestämmer efter vilka grunder delningen skall ske. _____

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

Prop. 1988/89:31
Bilaga 3

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 6 oktober 1988 ..	3
1 Inledning	3
2 Allmän motivering	3
2.1 Bakgrunden	3
2.2 Nya regler om jäv för konkursförvaltare	6
2.3 Tillsynsmyndighetens inflytande i fråga om vem som skall utses till förvaltare	9
3 Ikraftträdande	10
4 Upprättat lagförslag	10
5 Specialmotivering	10
6 Hemställan	14
7 Beslut	14
Utdrag ur lagrådets protokoll	15
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 oktober 1988 ..	16
 <i>Bilagor</i>	
Bilaga 1 Promemorians lagförslag	17
Bilaga 2 Förteckning över remissinstanserna	18
Bilaga 3 Det remitterade förslaget	19

